Sněmy Církve československé husitské v širších souvislostech

Dějiny – rozhodování – dokumenty

Tomáš Butta

Sněmy Církve československé husitské
v širších souvislostech
Dějiny – rozhodování – dokumenty

ThDr. Tomáš Butta, Th.D.

Technická spolupráce: Bc. Jarmila Brynychová
Jazyková korektura: Mgr. Jana Krajčiříková
Předtisková korektura: Mgr. Marie Jandová, Th.D.

Lektoroval: PhDr. Bohdan Kaňák, Ph.D.

Sazba a obálka: Ing. Pavel Blažek, jpb
Tisk: Grafotechna Print, s. r. o.
Počet stran: 158
Vydala Církev československá husitská v edici Blahoslav
Vydání první
Praha 2026

Copyright © Tomáš Butta
ISBN: 978-80-7000-221-6

Fotografie v obrazové části jsou z Ústředního archivu a muzea CČSH
a archivu patriarchy.

Obsah

Na úvod 7

1. K dějinám synod a koncilů křesťanské církve a o způsobech jednání a rozhodování na nich 9

2. Sněmy CČSH 25

I. a II. valný sjezd 25

I. sněm 26

II. sněm 33

III. sněm 40

IV. sněm 41

V. sněm 43

VI. sněm 44

VII. sněm 51

VIII. sněm 55

3. K současné situaci společnosti z hlediska víry a náboženství 71

4. CČSH v čase probíhajícího IX. sněmu a možné cesty k budoucnosti 77

IX. sněm v pohledu ideovém a prakticko-organizačním 77

Být církví i v čase proměny doby a hledat pravdu Kristova evangelia 83

Názorové střetávání a proudy v církvi 86

Jak kultivovat naše církevní společenství dialogem 88

Přílohy 95

Malý slovníček koncilních a sněmovních dokumentů a materiálů z hlediska jejich pojmové charakteristiky 95

Přehled sněmů CČSH 102

Jednací řád generální synody 103

Jednací řád IX. sněmu 104

Z pramenů a literatury 111

Obrazová příloha 135

Tematické exkurzy:

O apoštolském sněmu 9

O jednání, diskusi a rozhodování na I. a II. vatikánském koncilu 17

O husitských synodách a sněmech 19

O pojmovém určení CČSH 28

O obsahu referátu Karla Farského o svěcení a zřizování duchovních 29

O Velkém vyznání víry CČSH 31

O poselství II. řádného sněmu Úctou k životu, láskou k člověku 35

O směrnici k politickému životu v Základech řádu duchovní péče CČS 37

O volbě patriarchy 39

O věroučné rezoluci ve vztahu k Základům víry 42

O povaze a hodnotě Základů víry CČSH 46

O pojetí církve podle Základů víry 47

O Janu Husovi a husitství v našich dějinách a dnes 49

O Základech sociálně-etické orientace CČSH 50

O Ústavě CČSH 56

O projednávání návrhu zákona o nápravě některých majetkových křivd a hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností 58

O charakteristice sněmu CČSH 77

O Prohlášení k zahájení IX. sněmu Církve československé husitské 79

O příznacích a trendech naší situace v církvi 81

O prorockém daru a autoritě učitelského úřadu v církvi 83

Na úvod

Tato publikace je zamýšlena jako ideový příspěvek k probíhajícímu IX. sněmu Církve československé husitské pro duchovní a laiky, ale může si najít i své širší uplatnění. O jednotlivých sněmech CČSH pojednávají nebo se zmiňují autoři historických prací o CČSH, avšak monotematická publikace schází. Základní užitečný přehled sněmů do roku 1994 vytvořil Jiří Kalenský. Do budoucna jistě bude žádoucí důkladnější a obsažnější zpracování této problematiky z hlediska historického bádání i dalších odborných přístupů a objasnění.

Toto mé zpracování má spíše přehledový charakter a k tématu sněmů přistupuji především se zájmem teologickým a současně se zřetelem církevně praktickým. V rámci VIII. sněmu jsem od roku 2000 vykonával nejprve funkci generálního tajemníka sněmu a od zvolení patriarchou v roce 2006 jsem byl jeho předsedou až do jeho zakončení v roce 2014. Mohl jsem zahájit i IX. sněm CČSH v roce 2024.

Na složité, a v některých případech i velmi napjaté, sněmovní jednání nenahlížím jen zvnějšku jako nezúčastněný pozorovatel, ale naopak s vnitřním postojem a osobním zakoušením. Přesto tato publikace chce pro poznání sněmů v Církvi československé husitské nabídnout věcně podaná dějinná fakta, přiblížit základní sněmovní dokumenty a klíčová usnesení s připojenými výklady a naznačit některé souvislosti. Sněmy jsou zvláštním dramatickým a otevřeným příběhem, jejich smysl a hlubší související skutečnosti je možné rozpoznávat a pochopit až zpětně.

Vlastním těžištěm publikace jsou sněmy CČSH v chronologickém pořadí, jak probíhaly v rámci konaných jednotlivých zasedání od I. sněmu do VIII. sněmu. Pozornost je zaměřena k širším souvislostem jednak vzdálenějším, a to s koncily východního a západního křesťanství, neboť CČSH je jeho součástí. A dále je to souvislost s neopakovatelnou dobou a specifickou společensko-kulturní, často i aktuální politickou situací, v níž se tato událost zvláštního významu, jakou je sněm, odehrává a na kterou reaguje. V případě otevřeného IX. sněmu naznačuji souvislosti s duchovní atmo-

sférou, s nejistotami naší doby a radikálními civilizačními proměnami. V tomto měnícím se polarizovaném prostředí ve společnosti i v církvích probíhá i náš sněmovní dialog, kterému se stále učíme a který je nezbytné kultivovat podle moudrých zásad Ježíšova evangelia.

To důležité v životě církve se jistě uskutečňuje v náboženských obcích, farnostech a sborech a v různých aktivitách svědecké, liturgické, pastorační a diakonické povahy. Ale to významné se odehrává také na sněmech. Sněmy mohou být místem, kde se projevují negativní lidské vlastnosti, kde dochází k napětí, polarizaci nebo naopak k formálnímu přístupu. Ale sněm může být i prostorem, kde všechno to lidské ustupuje do pozadí a je zvláštním způsobem zakoušena přítomnost Božího Ducha, milost a naděje.

Sněm je v každém případě událostí, která vyžaduje naši pozornost, zájem a aktivitu. Kéž k tomu drobným dílem přispěje i tato publikace. Děkuji všem, kteří spolupracovali na jejím vydání. Děkuji všem, kteří se věnují vlastní sněmovní práci a rozvíjejí hodnotný dialog v Kristově Duchu.

Srpen L. P. 2026 Tomáš Butta

1. K dějinám synod a koncilů křesťanské církve a o způsobech jednání a rozhodování na nich

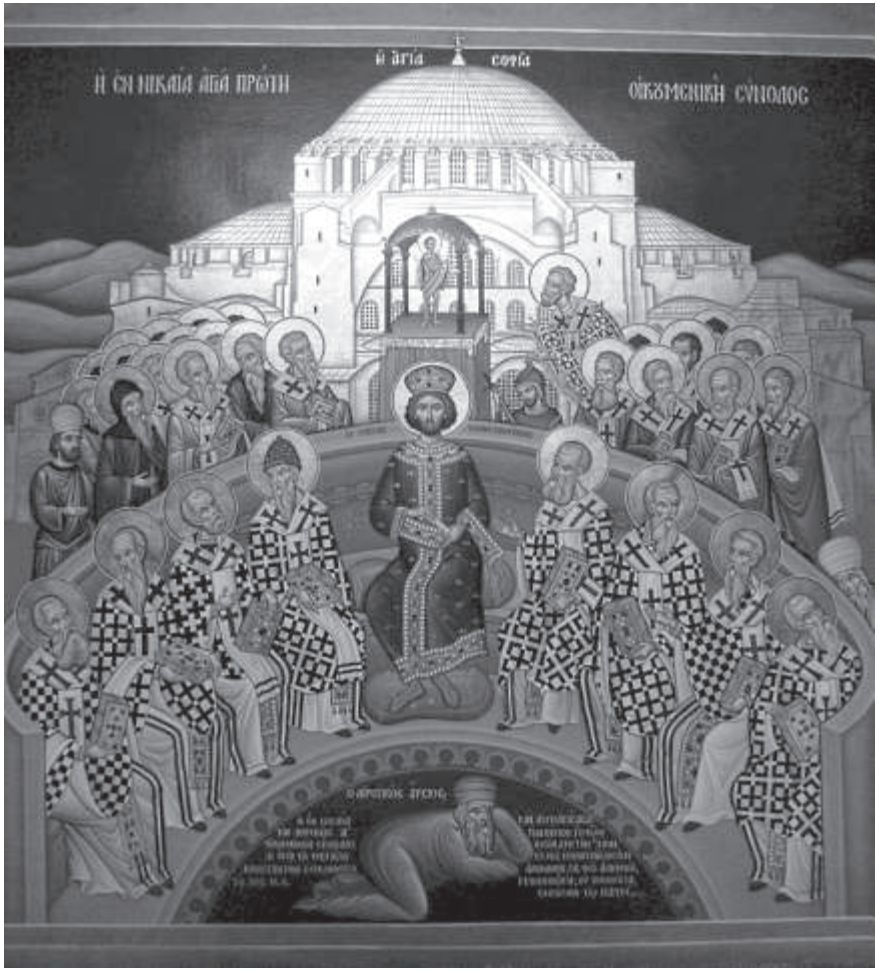
Důležitou událostí v dějinách církve bylo **jednání v Jeruzalémě**, jak je dosvědčeno v Novém zákoně ve spise Skutky apoštolů (Sk 15,1-35). Toto shromáždění je nazýváno apoštolským sněmem. Není známé přesné datum, snad kolem roku 50 po Kr., ale jednalo se na něm zřejmě o rozdělení misijních oblastí a vzešel z něho tzv. apoštolský dekret (Sk 15,25.29).

Exkurz o apoštolském sněmu: *O prvním sněmu v počátcích křesťanství čteme v 15. kapitole knihy Skutky apoštolů. Už tehdy bylo patrné všechno to, co je charakteristické pro sněm i dnes: volba a vysílání delegátů, společné jednání a řešení otázek, sněmovní projevy jednotlivců a závěrečné písemné usnesení, které je pak rozšířeno. Většinou se hovoří o „apoštolském koncilu". Jako by zde byli jenom apoštolové. Ale oni tam byli i starší – presbyteři. Mluví se zde vždy současně o apoštolech a starších. Rozhodování se děje za souhlasu celé církve. V 15. verši je řečeno: „Tu se apoštolové a starší za souhlasu celé církve rozhodli …" (Sk 15,15). Důvodem ke svolání církevního sněmu byl spor, nejasnost. S tím, jak vstupovalo do církve stále více lidí z pohanského prostředí, objevila se základní otázka. Je nutné, aby tito lidé s vírou v Krista přijali současně i všechny starozákonní předpisy? Mají přijmout židovský zákon, nebo ne? To nebyla povrchní otázka týkající se náboženských a mravních předpisů. Zde šlo o otázku spásy a pravdy evangelia. Tehdy stály proti sobě dvě skupiny: židokřesťané z Judska a pohanokřesťané. Ti první zastávali názor, že je nutné dodržovat zákon se vším všudy, a druhá skupina naopak tvrdila, že zákon již není důležitý. Kristus osvobozuje od předpisů zákona. I když nám na první pohled může připadat, že zvítězila skupina hájící svobodu od zákona, tato svoboda byla přece jen omezena přijetím některých starozákonních přikázání a předpisů (Sk 15,20). Byl to vlastně kompromis – dohoda za cenu vzájemných ústupků. Závěrečné usnesení není tedy vítězstvím jednoho směru nad druhým, ale vítězstvím Ducha svatého, Ducha Kristova. Duch dává svobodu, ale i řád. V tzv. apoštolském dekretu je v úvodu*

řečeno, o jakou autoritu se opírá: „Toto jest rozhodnutí Ducha svatého i naše“ (Sk 15,28). Různá sněmovní rozhodnutí, přijímaná usnesení, schvalované dokumenty mají obojí stránku. Nesou stopy Božího Ducha, ale mají i svoji lidskou stránku.

Instituce církevních koncilů[1] má svůj počátek v synodách.[2] Od konce 2. století se scházejí **regionální synody**. Jednalo se o biskupská shromáždění. Hlasovací právo měli výhradně biskupové.[3] Obsahem byla věroučná rozhodnutí proti heretickým naukám, církevní zákonodárství a potvrzování biskupských voleb. Od druhé poloviny 4. století nabývají na významu římské synody. Setkávali se na nich biskupové z celé římské provincie do 100 účastníků. Později se zúčastňovali nejen biskupové, ale i kněží a diákoni. Římská synoda byla poradním orgánem papeže a byly na ní projednávány nejen regionální problémy, ale i celocírkevní otázky.[4] Synody se konaly v církevních centrech Efezu, Antiochii, Alexandrii, Římě a na dalších místech.

První **všeobecný koncil** byl svolán císařem Konstantinem do **Nikáje**,[5] města vzdáleného 80 km od Konstantinopole. K jeho zahájení došlo 20. května roku 325 a bylo přítomno přes 200 účastníků. Převážně se jednalo o otce biskupy – duchovní představitele z Východu. Římský biskup byl zastoupen dvěma presbytery. Takto pojatý všeobecný koncil byl novum. Koncil byl chápán jako císařské consilium. Církevní představitelé byli v roli expertů, poslední rozhodnutí bylo na císaři. Pro biskupy to byl biskupský koncil. Koncil přijal rozhodnutí, které se týkalo křesťanského slavení Velikonoc (neděle po židovském svátku pesach),[6] věroučné dogmatické vyjádření, že Ježíš Kristus jako Syn je stejné podstaty (řec. homoúsios) s Otcem,[7] i další kánony liturgické, pastorální a disciplinární povahy.[8] Svolání nikájského koncilu je možné chápat jako zajištění jednoty Římské říše skrze jednotu víry. Na základě precedentu v Nikáji císař nebo jeho zástupce často předsedal jednání, dohlížel na pořádek a udržoval proces a postup. Císař byl tím, kdo schvaloval závěry koncilu. Takto císař Theodosius I. potvrdil nikájsko-konstantinopolské vyznání víry z roku 381. Císař si osoboval též pravomoc, aby rozhodnutí koncilu byla dodržována. Někteří císaři se dokonce snažili ovlivnit i samotný obsah učení. Například císař Justinián osobně určil témata druhého konstantinopolského koncilu.[9]

První všeobecný koncil v Nikáji roku 325 – ikona.
Zdroj Wikimedia Commons

Na nikájském koncilu má původ důležitý christologický článek, respektive formulace o Ježíši Kristu jako nestvořeném Synu (věčném Logu), křesťanského kréda, tzv. Nicejsko-cařihradského vyznání víry.[10] Jeho vznik ve 4. a 5. století po Kristu souvisel s tehdejšími věroučnými spory, řešenými na koncilech v Nikáji v roce 325 a Konstantinopoli v roce 381, a vymezováním se křesťanské církve vůči různým heretickým naukám. Zvláštním způsobem bylo nikajsko-konstantinopolské krédo potvrzeno na koncilu v Chalkedonu v roce 451.

Celkem se konalo **sedm tzv. všeobecných ekumenických koncilů**. Jsou to: 1. nikájský koncil v roce 325, 1. konstantinopolský koncil v roce 381, efezský koncil v roce 431, chalcedonský koncil v roce 451, 2. konstantinopolský koncil v roce 553, 3. konstantinopolský koncil v letech 680–681, 4. konstantinopolský v letech 869–870 a 2. nikájský v roce 787.[11] Pravoslaví uznává těchto sedm koncilů jako ekumenické, ostatní jsou z tohoto pohledu pouze regionální. Římskokatolická církev uznává celkem 21 obecných koncilů.

Na západě existovaly **římské koncily** pod papežovým vedením. V 8. století nastává nový rozmach. Pojetím západního papežství dochází i k rozdílnému pojetí koncilu na Východě a Západě. V pravoslaví jsou všichni patriarchové na stejné úrovni. Jedná se o tzv. pentarchii – řízení církve pěti patriarchy – pěti hlavních biskupských stolců v Římské říši, kterými jsou Řím, Konstantinopol, Alexandrie, Antiochie a Jeruzalém.

V pravoslaví získaly na důležitosti místní partikulární synody. Rozlišují se **provinční synody** s předsedajícím metropolitou, **plenární synody** více provincií a **všeobecné synody**, jichž se účastní představitelé východních církví bez účasti římské církve.[12]

Na západě se konaly **provinční synody**,[13] **říšské synody** a **papežské koncily**.[14] V 10. století se koncilů účastnili papež i císař v propojení církevní a světské moci. V 11. století vzniká nový pojem „univerzálního koncilu", kdy bez papeže není žádný koncil „univerzální".[15] Římské synody a jejich rozhodnutí dostaly důležitost celocírkevního významu. Teprve 4. lateránským koncilem jsou chápány západní církví jako „ekumenické" a pokra-

čováním všeobecných koncilů prvního tisíciletí.[16] Dominantní roli v nich hraje papež.[17] Nejsou jen shromážděním biskupů, ale všech křesťanských stavů i zástupců knížat. Řešily se církevní reformy, křížové výpravy a zajištění míru.

V době papežského schismatu[18] vzrostla role koncilu. Autoritu koncilu nad papežem prosazoval **konciliarismus**,[19] který nakonec ztroskotal.[20] Pius II. roku 1460 pod trestem exkomunikace zakázal odvolání se papeže ke koncilu.[21] Konflikt mezi konciliárním hnutím a papeži vedl k hluboké nedůvěře římské kurie vůči tomuto prvku církevního života a jeho potlačení na dlouhá staletí, přinejmenším na úrovni univerzální církve.[22]

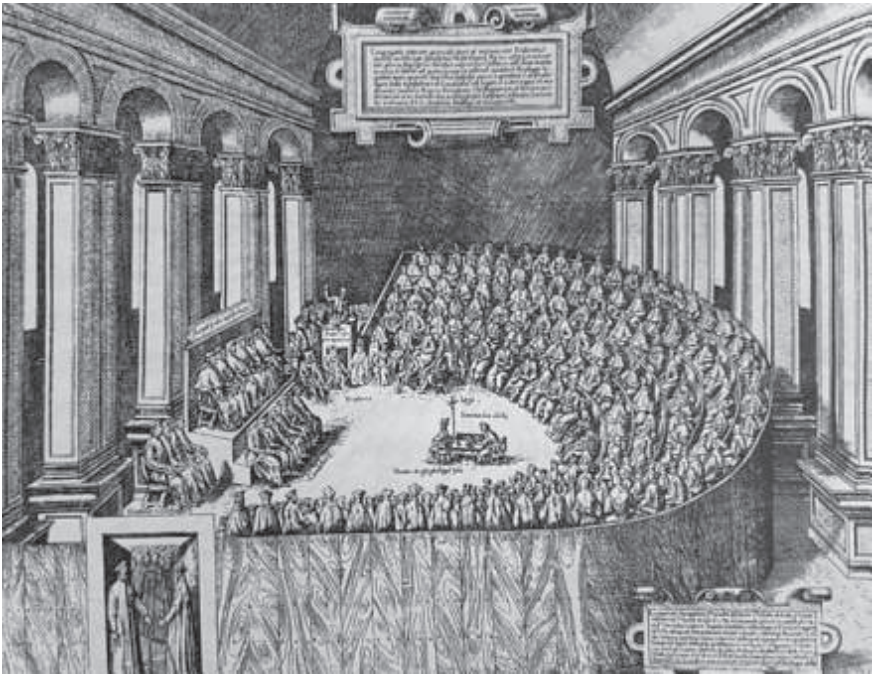
Církevní rozkol v 16. století a šíření protestantského hnutí vyvolalo potřebu svolání koncilu. Náboženský dialog mezi reformátory a římskou církví ztroskotal.[23] **Tridentský koncil** (1545–1563) reagoval na situaci v církvi a na šířící se reformaci.[24] Byly přijaty dekrety dogmatické povahy i disciplinárního rázu,[25] kterými se církev vyrovnávala s nešvary a zlořády, které se v ní rozmohly ve středověku. V prvním období bylo přítomno 150 biskupů a stejný počet teologů, zejména z dominikánského řádu, ale i jezuitského řádu. V posledním období byla všechna usnesení stvrzena podpisem 255 účastníků.[26]

Z dogmatického hlediska bylo především přijato, že pramenem zjevení a víry není jen Písmo, ale i tradice, bylo formulováno stanovisko k učení o ospravedlnění, bylo potvrzeno sedm svátostí, byla definována mše jako pravá oběť, která je Bohu přinášena za živé i mrtvé, posílena úcta ke svatým i odpustky. Mnohé dekrety byly vypořádáváním se s luterstvím a v závěru též s kalvinismem. Některé mají dopad i na český utrakvismus.[27]

Tridentský koncil posílil reformu církevního života disciplinárními opatřeními podle hesla „neměnit víru, ale mravy". K těmto nařízením patřilo například, že biskup se nesmí vzdalovat ze své diecéze a farář ze své farnosti. Nesmí se zastávat více úřadů za účelem z nich plynoucích zisků. Přísné předpisy byly vydány pro kláštery a biskupové byli zavázáni péčí o kněžský dorost.

Kostnický koncil (1414–1418) – zobrazení v Richentalově kronice z 2. poloviny 15. století

Tridentský koncil, 1563, z leptu vydaného v Benátkách v roce 1565

Identita tridentské katolické církve zdůraznila kontinuitu a neměnnost nejen dogmatickou, ale stejně tak organizační. Bylo upevněno typicky katolické a tradiční pojetí papežství a výkonu papežské moci, jež nabylo plné podoby během druhé poloviny 19. století.[28] Římskokatolická církev se stala semknutou, centralizovanou a unifikovanou organizací.[29]

Na **I. vatikánském koncilu** (1869–1870) byla přijata dogmatická konstituce o katolické víře *Dei Filius*[30] a dogmatická konstituce o Kristově církvi *Pastor aeternus,*[31] kde se nachází dogma o neomylnosti papeže,[32] které znamenalo posílení papežské moci. O papežské neomylnosti probíhala diskuse a toto dogma mělo na koncilu i své odpůrce,[33] kteří ale byli někdy i ostrým způsobem umlčeni, a nakonec se podrobili.[34] V konečném hlasování byly jen dva hlasy proti. Reakcí byl zrod starokatolické církve, která vznikla na protest proti tomuto dogmatu o neomylnosti papeže. Roku 1871 byla nad stoupenci tohoto hnutí vynesena klatba.[35]

První vatikánský koncil dovedl katolickou církev do duchovní a společenské izolace. Církev se nadále vymezovala vůči pojmům, jako je tolerance, svoboda svědomí a uznání lidských práv a svobod.[36] Zásadnější změna ve směřování katolické církve nastává až v čase II. vatikánského koncilu.

II. vatikánský koncil (1962–1965) má své „předchůdce" v katolickém osvícenství, reformním katolicismu a modernismu,[37] které byly vytlačovány. Nešlo však o přímou linii.[38] Tento koncil byl v církevních dějinách událostí mimořádně významnou. Karl Rahner, jeden z hlavních teologů tohoto koncilu, jej charakterizoval takto: „Můžeme říci, že tento koncil byl koncilem svobody a opravdového dialogu a současně koncilem, jehož základem byla stará a trvalá víra katolické církve."[39]

S II. vatikánským koncilem[40] jsou spojena jména papežů Jana XXIII. a Pavla VI. Bylo na něm přijato celkem 16 dokumentů.[41] Jedná se o čtyři konstituce, devět dekretů a tři deklarace. Týkají se Božího zjevení, liturgické reformy, pojetí církve, ekumenismu a vztahu k nekřesťanským náboženstvím a moderní společnosti.

Tato změna na II. vatikánském koncilu oproti I. vatikánskému koncilu se projevuje jednak v chápání církve, kdy vedle jednostranně hierarchického pojetí církve s kněžími, biskupy v čele s papežem, je církev pojímána jako společenství, jako „putující Boží lid". Druhým rysem této změny je větší otevřenost ekumenická i vůči modernímu světu.[42]

Exkurz o jednání, diskusi a rozhodování na I. a II. vatikánském koncilu: *Papežské vedení na II. vatikánu bylo ještě pevnější než na I. vatikánu. Koncil měl desetičlenné prezídium, které tvořilo deset kardinálů. Jednacím jazykem byla tradičně výhradně latina a nebylo ještě dostupné později běžné simultánní tlumočení. Do Tridentu existovala účast laiků na koncilu v zastoupení knížat. Jestliže I. vatikán probíhal bez laiků, pak na II. vatikánu se zúčastnili též laici a podíleli se na práci v jednotlivých komisích, například pro deklaraci Gaudium et spes a na dekretu o laickém apoštolátu. Na I. vatikánském koncilu se účastnilo 700 otců (biskupů a vrcholných představitelů řádů) a tím vznikal již problém s diskusí. Na II. vatikánském koncilu bylo přítomno více než 2000 otců a řešila se také otázka jednacího řádu a vedení diskuse. Na I. vatikánu mohl otec mluvit, jak dlouho chtěl, když se přidržoval tématu. Na II. vatikánu to bylo vymezeno 10 minutami, později 8 minutami. Předběžné hlasování na I. vatikánu po všeobecné diskusi bylo buď „pro" (placet), „proti" (non placet) nebo „pro s výhradou" (placet iuxta modum). Až teprve závěrečné slavnostní hlasování bylo pouze „pro" (placet) nebo „proti" (non placet), ano nebo ne. Potřebná většina pro schválení či odmítnutí návrhu byly dvě třetiny, později k odmítnutí stačila polovina. V závěrečném hlasování byla důležitá všeobecná shoda a výrazná většina. Rozlišuje se mezi jednomyslnou úplnou shodou (unanimis) a všeobecnou shodou consensus (obecná dohoda). Na II. vatikánu byl zachován „princip morální jednohlasnosti" jako nikdy před tím. I na menšinové názory se bral zřetel. Některé skupiny neměly právo vystupovat v diskusi v aule a hlasovat, jednak teologičtí experti a poradci (periti), pak pozorovatelé z nekatolických církví, ale i zástupci pravoslavných církví.*

Podle ekumenického teologa Hanse Künga, který byl do II. vatikánského koncilu aktivně zapojen, je jeho nejkrásnějším plodem celková změna,

kterou navodil. Tímto sněmem končí údobí středověké restaurační protireformace, obranářství, polemik a dobyvatelských snah katolické církve, a to navzdory odporu přetrvávajícímu z římského centra. Je to počátek nové epochy konstruktivních snah, konstruktivní obnovy na všech úrovních církevního života, ve spolupráci a rozumných vztazích s ostatními křesťany, židy a jinými náboženskými společnostmi i celým moderním světem. Katolická církev uznala závažnost reformace jako náboženské události, vyzvedla cenu Bible v bohoslužbě, v teologii a celém životě církve, zavedla opravdu lidovou bohoslužbu Slova i večeře Páně. Uznala význam laiků v bohoslužbě a v životě křesťanského společenství, přijala metodu inkulturace a dialogu s jinými kulturami, reformovala lidovou zbožnost. S odstupem padesáti let Hans Küng hodnotil tento koncil tak, že přes všechna malá zklamání přinesl naplnění velkých nadějí.[43]

Pro nás byl významný proslov kardinála Berana na II. vatikánském koncilu v rámci debaty při přípravě prohlášení o svobodě svědomí,[44] kde se zmiňuje o upálení Jana Husa a pronásledování nekatolíků v pobělohorském období. „Tak se zdá, že i v mé vlasti katolická církev stále trpí za to, co bylo v minulosti jejím jménem vykonáno proti svobodě svědomí, jako bylo v 15. století upálení kněze Jana Husa, nebo v 17. století vnější donucení velké části českého národa, aby zase přijal katolickou víru podle zásady „Cuius regio – eius religio", jež byla uplatňována."[45]

Synody a shromáždění v protestantismu mají také svoji důležitou roli.[46] V evangelických církvích nabyla myšlenka synodu specifického rázu. Členy synodu jsou zástupci místních církví, avšak nikoli z moci svého úřadu, nýbrž jsou k těmto společným poradám delegováni, a to tak, aby byli zastoupeni jak duchovní, tak i laici, zpravidla paritně. Někdy i s převahou laiků, kteří reprezentují větší část členů církve.[47] Členové synodu však nejsou zástupci těch složek, které je s mandátem vyslaly, ale při svém rozhodování podle svého svědomí jsou vázáni rozhodovat se k prospěchu celé církve.[48]

Reformovaní svolávají a ustavují **synod**, na kterém je rovnocenný počet duchovních a laiků, podobné je to od roku 1969 v anglikánské církvi. Českobratrská církev evangelická má presbyterně synodní zřízení.[49] Jejím

nejvyšším zákonodárným a řídícím orgánem je synod, který je tvořen 74 poslanci ze seniorátů, Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy a synodní rady.

Obsahem synodu ČCE jsou otázky, které se týkají celé církve, její víry, jejího řádu i dalších záležitostí, které není možné řešit na nižší úrovni. Pro rozhodnutí o nejzávažnějších otázkách vyznání se dříve, než je definitivně učiněno, často vyžaduje vyjádření všech nižších složek, kterými jsou místní sbory, senioráty a podobně.[50]

Tématem synodality se v souvislosti se **sněmem katolické církve** zabýval Miloš Raban.[51] Tento sněm však navzdory velkému očekávání v počáteční fázi skončil neúspěchem a bez zřetelnějšího výsledku.[52]

V rámci celé Římskokatolické církve toto téma vnesl papež František, který v říjnu 2021 vyhlásil **proces synodality**, **synodální církev**. Vycházel přitom z teologických intencí II. vatikánského koncilu církve jako Božího lidu a otevřenosti vůči současnému světu. Podle něho je „cesta synodality cestou, kterou Bůh očekává od církve třetího tisíciletí."[53] V tomto procesu mají důležitou roli laici, kteří jsou tak do synodálního procesu vtaženi jako významná součást putujícího Božího lidu. Proces synodality má i svoji významnou ekumenickou stránku.[54] Synodální obnova katolické církve je chápána jako odpověď na civilizační změny.[55]

Termíny synoda, koncil, sněm splývají, jindy je patrné jejich určité rozlišení. V Církvi československé husitské je rozlišena **synoda** jako setkání duchovních – buď na rovině diecéze, nebo celku církve – a **sněm** jako shromáždění zástupců z celé církve. Sněm má být především zastoupením konkrétních místních náboženských obcí. Generální synoda duchovních a kazatelů, která předchází zasedání sněmu, má v CČSH spíše poradní hlas.

Exkurz o husitských synodách a sněmech: *Husitské synody v 15. století navazovaly na předcházející církevní praxi v Čechách s tím, že byly oddělené synody pražského kněžstva a táborského kněžstva a pak se konaly společné disputace. Pro kněžská shromáždění nebyl v husitství*

zaveden jednotný pojem. Užívaly se výrazy jako convocacio, congregacio, comitiae, synodus, ale i sněm. Synodu husitského kněžstva svolával biskup Konrád z Vechty, který přestoupil k utrakvismu. Později je svolával zvolený arcibiskup Jan Rokycana. Dochovalo se i jedno Rokycanovo synodní kázání. Husitské synody ve dvacátých a třicátých letech 15. století se zabývaly otázkami věroučnými, liturgickými a praktickými a rozvíjely základní program husitské reformace. Synody vydávaly dílčí věroučná vyjádření a mohly mít často i velmi bouřlivý průběh. Jednání husitského kněžstva mělo vyústit v usnesení, konfesi či církevně-právní předpisy. Jejich charakter byl však spíše na hraně synody, neboť připomínaly i univerzitní disputace a účastnili se jich i laici. Zemské sněmy byly laickým stavovským shromážděním, kde se rozhodovalo ale i o věroučných sporech mezi pražskou a táborskou stranou. V době vlády krále Jiřího z Poděbrad v padesátých až sedmdesátých letech byly synody utrakvistické církve pečlivěji organizované. Dokonce bylo výjimečně svoláno i kněžstvo obou konfesí, avšak paralelně zasedalo na oddělených místech. Po Rokycanově smrti chyběl řádný svolavatel, tím byl až biskup Augustin Luciani, který přestoupil k utrakvistům a světil jejich kněze. Synodu svolal v roce 1486. Po celou dobu utrakvismu do bělohorské doby se konala duchovenská shromáždění a své synody pořádala i Jednota bratrská. Tematikou husitských a utrakvistických synod se podrobně zabývá historička Blanka Zilynská, která je autorkou řady prací. Jestliže husitské synody byly zjednodušeně řečeno záležitostí kněží, pak zemský sněm byl složen zejména z laických představitelů. Zde můžeme najít určitou možnou podobnost v Církvi československé husitské, kdy synody, ať již diecézní nebo celocírkevní generální synoda, se vztahují na duchovní a ty, kteří jsou zapojeni v duchovní správě. Zatímco sněm, přijímající zásadní rozhodnutí, se koná společně s laiky, kteří v něm mají své významné postavení.

Sněmy Církve československé husitské

I. a II. valný sjezd CČS

Církev československá husitská[1] (do roku 1971 Církev československá) byla ustavena na valném sjezdu Klubu reformního duchovenstva dne 8. ledna 1920, konaném v Národním domě na Smíchově.[2] „Předdějiny" sněmů Církve československé husitské tvoří sjezdy katolické moderny a Zemské jednoty katolického duchovenstva.[3] Po vzniku CČS(H) v roce 1920 se uskutečnily dva sjezdy, které tvořili zástupci náboženských obcí nové církve. **I. valný sjezd delegátů náboženských obcí CČS** se konal **8. a 9. ledna 1921** na Smíchově.[4] Jednání se zúčastnilo 200 delegátů ze 109 existujících náboženských obcí.[5]

Na tomto sjezdu byly schváleny *Ideové směrnice CČS*.[6] Zde je proklamováno: „Ježíš Kristus jest úhelným kamenem veškerého našeho úsilí náboženského. Jeho učení i život je základem a metou naší. Synovství boží jím hlásané jest naší kotvou a nadějí."[7] Dále je zde řečeno o charakteru a poslání Církve československé: „Jsme a chceme býti křesťany po stránce ideové, citové i mravní. Mravní obroda a spása ve smyslu Kristově jest jediným úkolem naší církve. Velikým cílem naším je nový čistý typ křesťanství."[8] Byla vyslovena i touha po úzkém společenství se srbskou pravoslavnou církví, ale i praktické vzájemnosti s Českobratrskou církví evangelickou.[9] Byla zde deklarována návaznost a kontinuita církve na sedm prvních ekumenických koncilů a odmítnutí primátu a neomylnosti římského biskupa – papeže. V závěru je uveden odkaz na českou reformaci, k níž se CČS přihlašuje, a vyslovena zásada svobody svědomí[10] a svoboda náboženského přesvědčení.

Sjezd přijal prozatímní *Statut CČS*. Jeho 1. článek zněl: ***„Křesťané, vyznávající učení Ježíše Krista podle výkladu sedmi prvních všeobecných sněmů církevních a nicejského vyznání víry a řídící se tradicemi slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje a mistra Jana Husa, tvoří Církev československou."***[11] Dále sjezd dodatečně potvrdil Memorandum srbské pravoslavné církvi,[12] ve kterém se na ni obrací s žádostí o vysvěcení vlast-

ních biskupů. Je v něm vysloven slib, že CČS přijme zákony a pravidla srbské pravoslavné církve, avšak „s výhradou svobody svědomí a volného vývoje náboženského".[13]

Ve stejném **roce 1921 ve dnech 29.–31. srpna** se uskutečnil v kostele sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí i **II. valný sjezd delegátů náboženských obcí CČS**.[14] V roce 1920 dosud nebylo možné svolat řádný sněm, neboť nedošlo ještě ke schválení většího počtu náboženských obcí a ani diecézí. Na tomto sjezdu byla přijata zatímní *Ústava CČS*. První článek preambule převzatý ze *Statutu CČS* byl doplněn o formulaci ***„vše v duchu nynějšího stavu lidské kultury"***.[15] Tato *Ústava* měla sice některé pravoslavné prvky, celkově však byla presbyterního charakteru, neboť všichni její představitelé faráři, biskupové a patriarcha měli být voleni. Patriarcha byl dokonce volen přímou volbou.[16] V zásadních otázkách věroučných a organizačně právních měl rozhodující autoritu a pravomoc sněm.

Sjezd rozhodl také dále pokračovat v **jednání se srbskou pravoslavnou církví o svěcení biskupů**. Spornou otázkou se stalo chápání samostatnosti (autokefality) Církve československé, která byla chápána odlišným způsobem. Další vývoj určilo vysvěcení Matěje Pavlíka na pravoslavného biskupa dne 25. září 1921 v Bělehradě a nastalo tak období označované jako tzv. pravoslavná krize.[17] Modernistický, pokrokový či svobodně křesťanský proud představoval dr. Karel Farský[18] a pravoslavný směr Matěj Pavlík, biskup Gorazd.[19] Toto komplikované, někdy až osobně bolestné, období sporu o směřování nové církve trvalo až do I. řádného sněmu, který byl svolán v roce 1924. Tímto sněmem bylo toto počáteční období, spojené s vyjednáváním se srbskou pravoslavnou církví, ukončeno.

I. sněm

V **roce 1924** se ve dnech **29. a 30. srpna** konalo v Národním domě v Praze na Smíchově **1. zasedání I. sněmu CČS(H)**.[20] Jednání předcházela bohoslužba v kostele sv. Mikuláše v Praze na Staroměstském náměstí, kterou vedl dr. Karel Farský, jako již zvolený biskup-patriarcha. Na zasedání sněmu bylo přítomno 308 delegátů, z toho 208 laiků, ze 4 státem schválených diecézí – pražské, východočeské, moravské a slezské.[21]

Karel Farský, který sněmu předsedal, zahájil jednání slovem o sněmu a jeho charakteru.[22] Zdůraznil, že zahajovací jednání má být pracovní, nikoli manifestační. Sněm je „nejvyšší právoplatná autorita církve československé".[23] Sněm je tvořen ze všech delegátů ustanovených a státem schválených náboženských obcí.[24] Sněm měl konstatovat konec tzv. pravoslavné krize a rozhodnout o ideovém (myšlenkovém) a duchovním směru církve. K tomuto ideovému směřování patří podle Farského „nekompromisní pokrokovost církve" a nutnost odluky církve od státu v reakci na situaci v Rakousko-uherské monarchii. Základním programem je Ježíšovo evangelium, které má církev zprostředkovat. Tento program je opřen o Ježíšovo slovo z Janova evangelia: ***„aby všichni měli život a aby hojněji tohoto života měli"*** (J 10,10).[25] Farský vyslovuje morální důrazy vzhledem k negativním jevům ve společnosti.[26] Zájem sněmu má být věnován organizačnímu řádu, který však není cílem. Na závěr své úvodní řeči vyslovil Karel Farský prosbu o přítomnost Ducha svatého a Boží požehnání: „Kéž věčný Dárce života svým tvůrčím duchem provane jednání tohoto našeho prvního sněmu a svým požehnáním přinese z něho netoliko církvi československé, nýbrž veškerému československému národu zdar."[27]

V referátu dr. Karla Statečného za naukový odbor zaznělo, že křesťanství je nejdokonalejší náboženství a jeho podstata nemůže být předmětem opravy.[28] Vyslovil také fundamentální program CČS, kterým je ***„dokončení české náboženské reformace"***.[29] V otištěném referátu je tato formulace zvýrazněna tučným písmem.[30]

V přijaté rezoluci naukového výboru CČS, kterou Karel Statečný představil, je brán zřetel na lidi, kteří se rozcházejí s náboženským názorem na svět a podléhají ateismu, materialismu, ale i egoismu. Církev československá spatřuje svůj úkol v návratu ke křesťanství samotných evangelií. Chce navázat na českou reformaci s tím, že je potřebné podrobit články víry revizi a upravit je tak, aby se staly přístupnými a přijatelnými i těm, kteří se s náboženstvím rozcházejí a považují je již jen za minulost. Jedinou společnou bází se všemi křesťanskými církvemi je idea definice Boha. ***„Je to idea Boha osobního. Tato idea bude centrem a fundamentální ideou našeho náboženství československého."***[31] Rezoluce je zakončena přesvědčením, že Kristova nauka není věcí překonanou, mrtvou, ale křesťanství

se týkají volby biskupa[63] i volby patriarchy, které probíhaly v náboženských obcích, a nikoli na sněmu.[64] Podle této *Ústavy* měli být biskupové i patriarcha voleni doživotně.[65]

Církev na svém sněmu přijala zásadní dokumenty Vyznání víry CČS(H), *Učení* a *Ústavu*,[66] ale i další normy jako *Kárný řád CČS* a *Hospodářský a finanční řád CČS*. Tento sněm probíhal a byl zakončen v čase rozvíjející se Církve československé husitské[67] ve svobodných podmínkách tehdejšího demokratického československého státu, a to i přes všechny problémy a stíny tohoto období. Tehdy počet jejích členů vykazovaných při sčítání obyvatel v roce 1930 činil 779 627.[68] Sněm byl zakončen písní „Tebe, Bože, chválíme", státní hymnou a prohlášením patriarchy G. A. Procházky o ukončení tohoto I. řádného sněmu Církve československé (husitské).

II. sněm

II. řádný sněm CČS byl připravován na rok 1940, na který připadalo 20. výročí Církve československé (husitské). Návrh a podněty k přípravě očekávaného sněmu podala Společnost dr. Karla Farského. Příprava měla podle této iniciativy probíhat ve třech hlavních skupinách – naukové, kulturní a organizační – a byl kladen požadavek na odbornou kvalifikaci členů jednotlivých komisí.[69] K svolání sněmu však nedošlo, neboť to nebylo během druhé světové války možné. Sněm byl svolán až po válce **v roce 1946 na 8. – 10. ledna**. Nebyl však svoláván ústřední radou, ale „Ústřední národní správou CČS",[70] která se dostala k vedení v církvi „nedemokratickou" revoluční cestou. Nová ústřední rada byla potvrzena Ministerstvem školství a osvěty dne 5. ledna 1946, tedy tři dny před zahájením sněmu. Po svém zvolení patriarchou předsedal sněmu dr. František Kovář.[71]

Slavnostní zahájení sněmu probíhalo 8. ledna 1946 velkolepě ve Smetanově síni Obecního domu, za účasti řady hostů. Byly zde uděleny i jubilejní ceny CČS(H). Týž večer se v Národním divadle konalo představení Tylova Jana Husa. Prostorem vlastního sněmovního jednání byl Husův sbor v Praze-Dejvicích.

Plenární jednání II. řádného sněmu CČS probíhalo během roků 1946 a 1947 ve třech zasedáních – **první zasedání 8.–10. ledna 1946**, **druhé zasedání 29. června 1946** a **třetí zasedání 4. května 1947**. Poválečná doba byla na jedné straně nesmírnou úlevou po skončení nacistické zvůle, násilí, hrůz, nezměrného utrpení a velkého množství obětí. Na druhé straně ve východní Evropě začal upevňovat své mocenské pozice Sovětský svaz a jeho komunistický totalitní režim. V těchto měnících se podmínkách ve státě a společnosti se snažili profitovat ti, kteří s komunistickým režimem a ideologií byli úzce spojeni a levicově se radikalizovali. Tyto radikální levicové názory a revoluční postoje se začaly u některých duchovních a laiků projevovat také v Církvi československé. Společensky a politicky vyhrocená situace a celková atmosféra měla jistý vliv a dopad i na průběh sněmu, třebaže zásadní politický zlom nastává až v únoru roku 1948 po nástupu komunistické strany k moci.

Tento II. sněm Církve československé se zabýval zejména náboženskou výchovou mladé generace, koncepcí vyučování a duchovní péčí a také vnitřními organizačními předpisy církve. Přesto přijal několik nepřehlédnutelných usnesení, respektive rezolucí, ve kterých se Církev československá vyjadřovala k politické situaci a společenské problematice v poválečném období a zaujímala stanovisko k nastupujícímu socialismu.

Dokumenty se při podrobnější četbě projevují svojí určitou ideovou nesourodostí a dokládají tak různost proudů a názorů v Církvi československé té doby.[72] Jeden směr byl teologicky zaměřen, nacházel novou jistotu víry v tzv. biblické teologii či teologii Božího slova, která se vyprofilovala ve švýcarském a německém protestantismu. Druhý proud, silně pro-socialistický, byl ovlivněn komunistickou ideologií a přitažlivou vizí beztřídní spravedlivé společnosti, která měla nahradit kapitalismus, jenž byl považován za hlavní příčinu světového válečného konfliktu. Masívně ve veřejnosti působila komunistická propaganda. Roli sehrálo trauma z hlubokého zklamání z mnichovské zrady západních demokracií a nekritické upnutí se k Sovětskému svazu, který významně přispěl k vítězství nad německým nacismem a osvobození Československa. Tato komunistická propaganda představovala nový společenský pořádek založený na vytoužené spravedlnosti a míru. Mnozí i z řad Církve československé v duchu atmosféry po-

válečné doby tomu mohli podlehnout. Přesto určitá část duchovních a teologů Církve československé, označovaná jako konzervativní či dokonce jako reakční, se snažila udržet jak jednoznačně biblické a teologické směřování, tak i humanitní a demokratické tradice a hodnoty první republiky spjaté s osobností filozofa a prezidenta T. G. Masaryka, ke kterému měla Církev československá husitská od počátku vřelý vztah.

V tomto období, kdy se začíná projevovat ideologicky prosazovaný ateismus a protináboženský tlak, probíhá **zápas o církev a její identitu** a nové sebe pochopení, jak se to vyznavačským způsobem odráží v *rezoluci naukového výboru*, která byla přijata v závěru 1. zasedání. Zdůrazňuje se v ní: „Jsme a chceme být církví, to je svoláním Božím skrze Ježíše Krista. To znamená, že alfou a omegou, základní realitou a jistotou naší existence i našeho poslání je živý osobní Bůh, Stvořitel a Pán, Vykupitel, Spasitel i Dokonatel každého člověka k jeho pravému životu a jeho nejvyšší dokonalosti. V důsledku tohoto základního postoje je a zůstane československá církev především obecenstvím náboženským, obecenstvím víry, naděje a lásky v duchu Ježíše Krista. Všechny postoje k současnému životu, všechny mravní úkoly a všechna mravní závaznost v církvi československé jsou založeny na náboženství, na vztahu církve a člověka k Bohu v duchu Ježíše Krista."[73] Zde se rýsuje pojetí církve, které pak dojde později plného vyjádření v *Základech víry*.

Současně bylo ve stejný den přijato *Poselství II. řádného sněmu* s názvem *Úctou k životu a láskou k člověku,*[74] jehož autorem byl generální tajemník sněmu František Roháč.[75] Vytvořil jej ve spolupráci s Františkem M. Hníkem,[76] pozdějším děkanem Husovy Fakulty. František Roháč později v roce 1948 odešel z církve do diplomatických služeb státu na ministerstvu zahraničí.

Exkurz o poselství II. řádného sněmu Úctou k životu, láskou k člověku: *Poselství začíná vděčností Bohu za vítězství nad fašistickou diktaturou a vděčnou vzpomínkou na oběti druhé světové války, a to i z řad církve. Prohlášení odsuzuje světový fašismus a chápe ho ve spojení s imperialistickým kapitalismem. Pokoj a bezpečí ve světě nastanou, až bude dokončen přechod od kapitalismu k socialistickému řádu.*

2021 byl zvolen Tomáš Butta. Zprvu byla funkce biskupa a patriarchy doživotní, později byla v roce 1951 vymezena na 10 let a v roce 1991 zkrácena na 7 let, jak je tomu i v současných řádech.

III. sněm

Ve srovnání s I. a II. řádným sněmem Církve československé husitské následující dva sněmy III. a IV. jsou pokládány za sněmy poměrně menšího významu.[91] Přesto každý ze sněmů dokládá dobovou atmosféru, situaci církve a má dopady na její život a úlohu ve společnosti. Zasedání III. řádného sněmu probíhalo **ve dnech 2.–4. července 1950**.[92] Zahajovací bohoslužba se konala 1. července 1950 v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze, kterou vedli biskupové bez patriarchy dr. Františka Kováře. Z důvodu nemoci patriarchy F. Kováře tomuto sněmu předsedal laik – první místopředseda Ústřední rady CČS František Plechatý.[93] Druhým místopředsedou byl zvolen biskup Ferdinand Stibor.[94] Sněm se nesl v duchu 30. výročí založení CČS(H). Oba předsedající byli přímými účastníky událostí v lednu 1920. Tehdy se z celkového počtu 1102 sněmovníků jich účastnilo 800.[95] Z přítomných hostů můžeme uvést náměstka předsedy vlády, armádního generála Ludvíka Svobodu, který pronesl za vládu projev. Později se v roce 1968 stal prezidentem.

Podle pozdravných projevů, které zazněly v úvodu sněmovního jednání, můžeme rozpoznávat loajální vztah vedení církve k tehdejší vládě a tehdejšímu režimu.[96] V návaznosti na *Poselství II. řádného sněmu* nazvané *Úctou k životu a láskou k člověku*[97] z let 1946–1947 a prohlášení ústřední rady k únorovým událostem roku 1948[98] bylo v této linii III. sněmem přijato *Mírové prohlášení* s názvem *Církev a světový mír,*[99] které odráží napjatou mezinárodní politickou situaci a období studené války mezi východním a západním blokem. Obsahuje tyto tematické okruhy: mírový odkaz české reformace, náboženské základy míru mezi národy, svár mezi dvěma světy, příspěvek církve k zabezpečení míru a je připojena důvodová zpráva.

Na tomto sněmu byla provedena druhá novelizace *Ústavy* CČS a došlo ke zřízení dvou nových diecézí se sídlem v Brně a v Plzni. K ustavení obou

diecézí došlo ve stejném roce. Také byl schválen *Manifest církve československé k 25. výročí prohlášení Husova dne státním svátkem*, v němž se projevuje svými důrazy také jistá dobová tendenčnost.

IV. sněm

IV. řádný sněm, konaný **ve dnech 12. a 13. října 1956** v Husově sboru v Praze 6, byl opět veden znovuzvoleným[100] patriarchou Františkem Kovářem, který přednesl úvodní projev.[101] V tomto svém projevu připomenul dosavadní sněmy i změny, ke kterým došlo od posledního konání sněmu v roce 1950, zvláště z hlediska státních zákonů. Hovořil o práci na katechismu, později nazvaném Základy víry. V další části se věnoval stanoviskům církve k aktuální problematice společenského dění. Uvedl, že sociální komise ideové rady připravila pro IV. řádný sněm předlohu *O sociální odpovědnosti církve*, která však pro složitost problematiky nebyla ústřední radou předložena sněmu. Věnoval se dále otázkám ekumenismu. Zakončil svůj projev biblickými vyznavačskými motivy a připomenul význam teologie ve vztahu k církvi.

Sněm provedl novelizaci dvou ze základních církevních norem *Ústavy CČS* a *Základů řádu duchovní péče CČS*. V této třetí novelizaci *Ústavy* byly především upřesněny úvodní části o poslání a úkolech církve, a to již v duchu tvořících se Základů víry.[102] V první novelizaci *Základů řádu duchovní péče* došlo pod tlakem vnějších okolností, pro tuto situaci správně, k soustředění duchovní péče na otázky církvi nejvlastnější, na přípravu ke svátostem.[103] Byla přijata *pastoračně-výchovná resoluce*.[104]

IV. sněm se konal v čase, kdy katechismus získával svou závěrečnou podobu a jeho teze byly předmětem široké celocírkevní diskuse. Tehdejší patriarcha dr. F. Kovář ve svém *projevu* reagoval na připravovaný katechismus takto: „Práce na těchto základech nejsou dosud skončeny, ač jsme si vřele přáli, aby do sněmu skončeny byly." Podle něho je katechismus „krokem k jednotnému duchovnímu životu" a „pevnou a solidní základnou pro pokračující diskusi". Současně vyslovuje mínění, že „tento katechismus nesmí být záminkou a příležitostí pro diskvalifikování jiných teologických názorů, než jsou v něm obsaženy."[105]

V. sněm

V. řádný sněm CČS zasedal **ve dnech 28. a 29. října 1961** v Husově sboru v Praze-Dejvicích a řídil jej tehdy již odstupující patriarcha dr. František Kovář. Novým patriarchou byl zvolen dr. Miroslav Novák.[109] Na tomto sněmu došlo k několika značně zásadním změnám v oblasti organizačně právní. Především byla pod tlakem státních orgánů *Ústava Církve československé* nahrazena zredukovaným *Zřízením Církve československé*. Toto *Zřízení*, podléhající schvalování sněmem, obsahovalo základní ustanovení. Další předpisy byly v *Organizačním řádu*, který mohlo měnit církevní zastupitelstvo. Byla vypuštěna preambule a došlo ke zrušení volby farářů náboženskými obcemi, neboť při zavedení státního souhlasu pro duchovní to nebylo možné prakticky uplatňovat. V případě volby biskupů a patriarchů byly provedeny také významné změny, jež byly přeřazeny do *Organizačního řádu*, který neschvaluje sněm, ale je v kompetenci církevního zastupitelstva. Do kompetence církevního zastupitelstva byl dán i *Hospodářský řád CČS* a *Řád Bratrské svépomoci*.

Sněm dále rozhodl o sloučení olomoucké a ostravské diecéze a o změně hranic mezi novou diecézí olomouckou, jen nakrátko se sídlem v Ostravě, a diecézí brněnskou.[110]

I když v době konání sněmu již byly *Základy víry CČS* po celocírkevní diskusi v letech 1955–1957 vydány Ústřední radou,[111] přesto nebyly dány ani na pořad jednání V. sněmu v roce 1961 a sněm neprovedl žádné změny ve své věrouce. V diskusi uvedl patriarcha František Kovář, že *Základy víry* nemohly být učiněny předmětem jednání sněmu, protože se ještě nevžily u věřících a jsou stále předmětem poznávání, diskusí a debat. *Základy víry* jsou podle Kováře formulací vysoce teologickou s přesnými pojmy a odbornými výrazy, měly by být vyjádřeny tak, aby se staly srozumitelné věřícím. Mnozí bratři a sestry si stěžují, že je text pro ně příliš těžký.[112] Na druhé straně patriarcha Kovář uvedl, že *Základy víry* byly z usnesení ústřední rady vydány k tomu, aby byly pomůckou duchovním a aby se staly předmětem úvah, debat, diskusí, aby se postupně vžily, což se děje.[113]

Pro V. sněm byla opět připravena *Věroučná rezoluce*,[114] tentokrát spojená se *Sociálně-etickou rezolucí*. Návrh, obsahující ekleziologické výpo-

vědi, představil Zdeněk Trtík.[115] Některé ze zásadních tezí *Základů víry* se vyskytly právě v této rezoluci. Církev je pochopena jako „součást dějin zjevení a spásy". V této rezoluci je vysloveno, že „československá církev je částí obecné církve Kristovy" a také, že „dílo církve vyrostlo z duchovních snah katolického modernismu, oplodněného odkazem české a světové reformace a tradice cyrilometodějské." V následující diskusi se vyjádřil bratr farář František Moc ve smyslu, že souhlas s touto rezolucí je vyjádřením souhlasu se *Základy víry*. Ze zápisu se dovídáme, že všichni z přítomných delegátů sněmu rezoluci podpořili, nikdo nebyl proti a nikdo se nezdržel hlasování.[116] Tím je patrná rostoucí autorita *Základů víry* v církvi, přestože ještě nebyly sněmovní předlohou. Zdeněk Trtík napsal vzdělavatelskou příručku *Slovo víry,*[117] která vyšla v roce 1963. Představuje souhrnně zvěstné, věroučné a teologické formulace katechismu neboli *Základů víry*.

Součástí sněmovního jednání bylo projednání i schválení M*írové rezoluce,*[118] navržené generální synodou duchovních, kterou představila Anežka Ebertová.

V závěru poděkoval biskup Miroslav Novák odstupujícímu bratru patriarchovi Františku Kovářovi za jeho službu pro církev a připomněl i jeho komentář k Písmu svatému v podobě *Malé bible*. Sněm ukončil František Kovář s konstatováním, že z 935 oprávněných sněmovníků se až do chvíle zakončení zúčastnilo 664 sester a bratří. Z celkového počtu 355 náboženských obcí jich bylo zastoupeno 327. Na závěr zazněla píseň „Bože, tobě dík a čest…"

VI. sněm

VI. řádný sněm se konal ve dvou zasedáních, první **v roce 1971 ve dnech 16. – 17. října** a druhé **v roce 1981 ve dnech 15. – 16. srpna**. Při zahájení jednání sněmu bylo přítomno 543 delegátů a bylo zastoupeno 284 náboženských obcí.[119] Oběma zasedáním předsedal patriarcha Miroslav Novák.

Tento sněm patří ke sněmům se zásadním významem a vlivem v dějinách Církve československé husitské, neboť se zabýval směřováním církve,

její naukou i její identitou. Oživení církevního života ve svobodnějších poměrech v tehdejším Československu přinesl rok 1968 s ideou „socialismu s lidskou tváří".[120] Tento společenský vývoj směrem k demokratizaci a větší svobodě byl přerušen vpádem vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a okupací Československa. První zasedání VI. sněmu Církve československé husitské se konalo sice již v čase postupující normalizace, přesto ještě doznívál rok 1968, který byl pro církev možností otevřít svobodněji diskusi o řadě otázek i o její identitě a poslání v novodobé měnící se společnosti. Druhým impulzem byla událost II. vatikánského koncilu (1962–1965) a proměna některých postojů Římskokatolické církve, zvláště v ekleziologických důrazech, ekumeničtějším přístupu a otevřenosti vůči novodobé společnosti. Řada požadavků, které se staly tématem II. vatikánského koncilu, byla živá v reformním hnutí a důvodem vzniku Církve československé (husitské) včetně bohoslužby v národním jazyce. Průběh a výsledky II. vatikánského koncilu byly sledovány také teology CČSH.[121]

K hlavním dokumentům a usnesením VI. sněmu náleží přijetí *Základů víry* a doplnění názvu Církve československé charakteristikou „husitská". Tím se CČSH teologicky definovala jako církev reformační husitského směru.[122] Dalším usnesením bylo přijetí nového *Bohoslužebného řádu CČSH,*[123] s nímž sněm přijal i úkol novelizovat text Farského liturgie, a to po věcné stránce směrem k původní verzi Farského liturgie, potvrzené 1. zasedáním I. sněmu v roce 1924. Sněm přijal *Pastoračně výchovné směrnice.*[124]

Základy víry se dostaly na pořad až v rámci tohoto VI. řádného sněmu. Sněmovní výbor naukový se sešel 16. října 1971 odpoledne. Předsedou byl zvolen prof. dr. Zdeněk Trtík, místopředsedou byl prof. dr. Jindřich Mánek a zpravodajem se stal dr. Rudolf Medek. Celkem měl výbor 14 členů.[125] *Základy víry* byly předlohou č. 2 a *důvodovou zprávu* podal dr. R. Medek.[126] V této důvodové zprávě se uvádí, že *Základy víry* prošly v letech 1955–1957 církevní diskusí a byly po vydání ústřední radou v roce 1958 rozšířeny do náboženských obcí i v ekumeně. V závěrečném slovu zpravodaje dr. Medka zaznělo, že tato sněmovní předloha je snad nejdůležitější předlohou veškerého jednání probíhajícího VI. sněmu. Všichni účastníci si mohou pokládat za čest, že mohou být účastníky tohoto sněmu a učinit tak závažné rozhodnutí, jakým je přijetí *Základů víry.* Nejde o učení zcela

nové, ale o učení, v jehož duchu se již 20 let ve sborech káže a vykládá Písmo. Za tuto dobu se staly *Základy víry* přítomným vyznáním víry a mohou být přijaty s dobrým svědomím za oficiální učení církve v přítomné dějinné situaci.[127]

Hlasování proběhlo tak, že nikdo nebyl proti, dva se zdrželi hlasování, ostatní přítomní delegáti sněmu byli pro.[128] Může nás překvapit, že se o *Základech víry* v plénu VI. sněmu téměř nediskutovalo. Byl to však věroučný a teologický text, se kterým byli duchovní a věřící již dlouhodobě obeznámeni.

Teologický dialog neprovázel jen dlouhý proces přijetí tohoto významného věroučného dokumentu. I po přijetí se Základy víry stávají předmětem diskuse v církvi. Prof. Trtík napsal později v roce 1973 *Uvedení do Základů víry*.[129] Na VII. sněmu byla novelizována biblická argumentace a v rámci VIII. sněmu, zahájeném v roce 2000, byl naukový výbor pověřen vypracováním *Komentáře k Základům víry*, ve smyslu interpretace obsahu křesťanské víry a nauky na počátku 21. století.

Exkurz o povaze a hodnotě Základů víry CČSH: *Tvorbu, prosazování a přijímání Základů víry provázelo duchovní vanutí. Teologický zápas byl bytostně spojen s obnovou církve. První část Základů víry pojednávající O církvi nebyla postavena do popředí celého katechismu z intelektuálních a teoretických důvodů, ale z existenčního zápasu víry těch, kteří byli s církví bytostně spjati. Rozpoznali nezastupitelný význam koinonie Boží církve v konkrétním organizovaném společenství Církve československé husitské, které i přes svou porušenost patří Ježíši Kristu jako svému Pánu (ot. 1). Celá teologická práce a diskuse byla pochopena jako pomoc pro praktické činnosti církve – liturgii, kazatelství i pastoraci, konané v jistotě víry a v moci Ducha svatého. Základy víry získaly svůj význam nejen ve věroučné diskusi uvnitř Církve československé husitské, ale také v ekumenickém dialogu. Jestliže Československý katechismus i Učení náboženství křesťanského byly ve své době považovány ostatními křesťanskými církvemi za projev myšlenkového liberalismu, ať již oprávněně nebo neoprávněně, pak naopak Základy víry byly v našem ekumenickém prostředí jednoznačně oceněny jako*

a společnost žije, včetně životního prostředí a manipulace s přírodou a s životem. Dokument, jakkoli postihuje i určité dlouhodobější trendy a změny ve společnosti a ve světě, přesto vznikal ve zcela konkrétní době. Nese stopy své doby v názoru na „oblast socialistického světa", který proklamuje hodnotu člověka a rozvoj lidskosti za cíl svého snažení, a možnost spolupráce křesťanství se socialistickou společností založenou na ateistickém světovém názoru a také „překonání instituce soukromého majetku".

V tomto sněmovním dokumentu jsou zřejmé sporné a dobově poplatné názory odmítání soukromého majetku[141] a kladné ocenění ateismu.[142] Na druhou stranu se i v přítomné době můžeme setkávat například s názory papeže Františka proti absolutizaci soukromého vlastnictví.[143] A také se snahou pochopit pozitivněji ateismus, například u Tomáše Halíka a Anselma Grüna.[144] Dokument *Základy sociálně-etické orientace CČSH* přesto náleží i přes svoji jistou dobovou poplatnost politickému zřízení před rokem 1989 a celkové ovlivnění dobou svého vzniku k hodnotným sněmovním dokumentům Církve československé husitské.[145]

VII. sněm

VII. řádný sněm CČSH se konal již ve zcela změněných politických a společenských podmínkách, než tomu bylo v případě VI. sněmu. Bylo to nedlouho po pádu a rozpadu totalitního režimu ve státech východní Evropy a nastoupení cesty demokracie a svobodnějších podmínek v roce 1989 a po zvolení disidenta Václava Havla prezidentem československého státu. Doba plná počáteční euforie byla spojena s velkým očekáváním a velkými nadějemi i pro křesťanské církve, které mohly začít konečně svobodně působit bez státního dozoru a omezování. Pro CČSH však bylo určitým rozčarováním sčítání obyvatel v roce 1991, kdy se na základě dobrovolného vykazování náboženské příslušnosti přihlásilo k CČSH celkem 178 036 osob. Předpokládalo se totiž podle odhadů, že CČSH bude mít stále ještě kolem 400 000 věřících. Ve výsledku to znamenalo, že je Církev československá husitská v České republice třetí nejpočetnější po Církvi římskoka-

tolické a po církvích evangelických, respektive Českobratrské církvi evangelické. Z dnešního pohledu se to jeví jako „úspěch", neboť v následujících sčítáních vždy byly počty těch, kteří se k CČSH přihlásili, klesající a výrazně nižší. Převažující společenské postavení zaujala Církev římskokatolická, jak to bylo zřejmé při návštěvě papeže Jana Pavla II. v Praze v roce 1990.

Po odstoupení Miroslava Nováka z funkce patriarchy v roce 1990[146] se stal správcem církve olomoucký biskup Vlastimil Zítek.[147] Ten také předsedal VII. sněmu, jehož **1. zasedání** bylo svoláno na **16.–17. března 1991** do Husova sboru v Praze 6-Dejvicích. Bylo přítomno 502 členů sněmu a zastoupeno 248 náboženských obcí. Na tomto 1. zasedání byla provedena novelizace *Zřízení CČSH* a vypuštěny dříve státem vnucená omezující ustanovení a konkrétní články.

Tématem byla také volba budoucího patriarchy a s ní spojená úprava řádů – ve Zřízení a v Organizačním řádu. Na sněmu probíhala živá diskuse o možných kandidátech na tuto funkci. Sněmem přijatá změna k volbě patriarchy vešla v platnost ihned a následně ve stejný den došlo k volbě patriarchy, při které byl zvolen brněnský biskup Vratislav Štěpánek[148] na tříleté období.

Následující den **17. března 1991** se konalo **2. zasedání** VII. sněmu za předsednictví správce církve biskupa Vlastimila Zítka, neboť nově zvolený patriarcha nebyl ještě ustanoven.

Sněm přijal usnesením *Slovo o svobodě, naději a odpovědnosti. Církev československá husitská k současné situaci*.[149] V něm je řečeno: „Změny, probíhající v naší společnosti od listopadu 1989, jsou součástí všelidského úsilí lidstva o spravedlnost, mír a zachování stvoření. Podmínkou přežití a vytvoření důstojných podmínek pro život všech je při tom nadřazení společných zájmů celého lidstva a všeho stvoření zájmům skupinovým, národním i kontinentálním. S pokorou a lítostí doznáváme v pokání svůj podíl na porušování Boží vůle. Současný vývoj naší společnosti považujeme za novou příležitost ke službě evangeliu i za novou zkoušku věrnosti v pokušeních… Politická svoboda zůstává vždy cílem – ani v demokraticky se pořádající společnosti to není již dosažený stav. Vidíme pokušení záměrné

i mimovolné manipulace s lidským myšlením, demagogie, prosazování skupinových zájmů na úkor celku, jak se projevuje například v nacionalismu a rasismu… Podporujeme podle zásady svobody svědomí plnou náboženskou svobodu a svobodu přesvědčení, včetně rovnoprávného přístupu k hromadným sdělovacím prostředkům, rovnoprávný dialog mezi církvemi a mezi křesťanstvím a jinými věrami a přesvědčeními; ekumenickou spolupráci křesťanských církví i spolupráci s ostatními lidmi dobré vůle… Chceme v pokoře a bratrské lásce svědčit o poznané Boží pravdě."[150]

Vzhledem k aktuální státoprávní situaci v České a Slovenské federativní republice přijal tehdy sněm poselství *Nerozděluj a nepanuj*[151] s podporou vzájemnosti Čechů a Slováků. Česká a Slovenská federativní republika se však rozdělila na dva samostatné státy a 1. 1. 1993 vzniká Česká republika. To vyvolalo později v CČSH diskusi o aktuálnosti názvu „československá" a o případné změně názvu.

V oblasti liturgické přijal sněm na tomto zasedání novou *Bohoslužebnou knihu CČSH* s jejím využitím pro slavení *Liturgie podle patriarchy Karla Farského*. Toto zasedání schválilo také *Druhou liturgii CČSH* „jako jiný liturgický tvar", vypracovaný v souladu se zvěstí evangelia, s učením CČSH a jejím *Bohoslužebným řádem*. Došlo též ke zrušení novelizace *Základů řádu duchovní péče*, provedené 14. října 1956 IV. sněmem, a byl potvrzen původní text, schválený II. sněmem dne 4. května 1947.[152]

VII. sněm jednal ve třech zasedáních, dvě proběhla v roce 1991 a třetí se uskutečnilo v roce 1994. Toto **3. zasedání** VII. řádného sněmu CČSH se konalo **ve dnech 27. a 28. srpna 1994** a předsedal mu patriarcha Vratislav Štěpánek. Sněm se zabýval další novelizací *Zřízení CČSH*. V novelizovaném *Zřízení CČSH* byla jako úvod článku 1. obnovena preambule z předcházející *Ústavy CČSH* v následujícím znění: ***„Církev československou husitskou tvoří křesťané, kteří usilují naplňovat současné snažení mravní a poznání vědecké Duchem Kristovým, jak se nám zachoval v Písmu svatém a v podání starokřesťanském a jak je dosvědčen hnutím husitským a dalším úsilím reformačním"***. CČSH je dále v 1. článku *Zřízení* charakterizována jako ***„církev reformační husitského směru"***. V článku 2. novelizovaného Zřízení CČSH o poslání církve bylo například zařazeno

Současně s 3. zasedáním VII. řádného sněmu byl svolán zvláštní volební sněm k volbě patriarchy, na kterém byl zvolen patriarchou Josef Špak.[159]

VIII. sněm

Zahájení **1. zasedání** VIII. sněmu dne **8. ledna 2000** bylo časově spojeno s 80. výročím zrodu Církve československé husitské. Liturgii v chrámu sv. Mikuláše v Praze 1-Starém Městě vedl patriarcha Josef Špak. K tomuto výročí církve byl formulován *Pastýřský list biskupského sboru*,[160] který s „časovým opožděním" vyjadřuje pokání a je pokorným ohlédnutím za vlastní minulostí loajálnosti církve politickému komunistickému režimu v době totality. Je současně i výrazem naděje z Božího odpuštění.

Pracovního zasedání v Husově sboru v Praze 6-Dejvicích se zúčastnilo 395 zástupců z 217 náboženských obcí. Z prvního zasedání vzešly dva dokumenty. Tím prvním je *Sněmovní poselství Církve československé husitské,*[161] které vychází po stránce obsahové i formální ze čtyř pražských artikulů, základního a společného programu husitské reformace. Druhým přijatým dokumentem je *Rezoluce VIII. sněmu Církve československé husitské k 8. lednu 2000.*[162] *Rezoluce* je dokumentem teologickým a autorem byl prof. Zdeněk Kučera. Nacházíme v něm zhodnocení zrodu Církve československé husitské a připomenutí jejího ***poslání***. Je naznačen úkol husitské teologie sloužící církvi, která se nachází v situaci globalizace a ekumenického dialogu.[163]

V závěrečném *Usnesení* tohoto prvního zasedání byly vyznačeny a schváleny **úkoly VIII. sněmu** pro jednotlivé výbory, kterými jsou zejména vypracování *Komentáře k Základům víry*, dokumentu o CČSH vzhledem k odkazu české reformace, ale současně zhodnocení role CČSH v období dvojí totality; otevření diskuse k *Základům sociálně-etické orientace* z roku 1981 a hledání nového vyjádření postoje naší církve k aktuálním etickým otázkám sociálních a individuálních vztahů současného člověka. Dalším úkolem je pokračování v práci na *Agendě* – obřadní příručce, příprava pastoračních pokynů k vysluhování svátostí, vytvořit stanoviska církve k ekumenickým dokumentům. Stěžejním úkolem VIII. sněmu byla

tvorba nové *Ústavy*, nahrazující *Zřízení*, a na ni navazujících základních řádů Církve československé husitské v kontextu nové zákonné úpravy vztahů státu a církví.

2. zasedání, které se konalo **ve dnech 8.–9. září 2001** v Husově sboru CČSH v Praze 6-Dejvicích, předsedal patriarcha Josef Špak. Na pořad jednání se z deseti připravovaných předloh dostaly čtyři a po diskusi byly schváleny tři z nich. Dva přijaté dokumenty jsou deklarativní povahy. Třetí je liturgický text. Schválený dokument *Odkaz minulosti pro dnešek – Církev československá husitská k proměně času*[164] je zaměřen na dějinné kořeny a cestu novodobé husitské církve v období dvojí totality nacistické a komunistické. Přijaté *Pastorální povzbuzení VIII. sněmu CČSH*[165] dává podněty k intenzivnějšímu duchovnímu životu a k účinnějšímu svědectví víry v soudobých podmínkách naší společnosti. Sněm schválil také *Agendu I. část,*[166] která byla vydána jako samostatná publikace – liturgická kniha pro vysluhování svátostí a konání některých dalších obřadů.

Po složitém procesu její tvorby v legislativně-právním výboru a celocírkevní diskusi byla na **3. zasedání** VIII. sněmu dne **19. října 2002** přijata *Ústava Církve československé husitské*[167] a nahradila tak dosavadní *Zřízení CČSH* z roku 1961. Ústava je základním, souborným, právním výrazem života církve – jejího poslání a zásad jejích služeb „v úřadech", jejích orgánech a institucích.[168] V návaznosti na přijatou Ústavu došlo k tvorbě, diskusi a schválení *Organizačního řádu*, *Řádu duchovenské služby* a *Hospodářského řádu* na církevním zastupitelstvu ve dnech 8.–9. října 2004.

Exkurz o Ústavě CČSH: *Ústava je z hlediska církevních řádů normou primární povahy a důležitosti. Tento základní sněmovní dokument naší církve zrcadlí ekleziologický pohyb i vnější společensko-politické podmínky. Poměrně rozsáhlá byla Ústava Církve československé přijatá sněmem v roce 1931. V reakci na institučně-hierarchické zřízení Církve římskokatolické byla Církev československá vystavena nebezpečí spolkařsko-byrokratického způsobu vedení, který se míjí s vlastním posláním církve a jejím christonomním zřízením. Přesto je třeba Ústavu z roku 1931 hodnotit kladně, neboť byla nejen výrazem idejí politické demokracie první republiky, ale i modernistického požadavku, aby*

se na správě církve podíleli také laici. Biblicko-teologickým předpokladem tohoto oprávněného požadavku je obecné kněžství všech věřících. Pod tlakem vnějších politických okolností byla Ústava nahrazena v roce 1961 Zřízením a doplněna Organizačním řádem. Zřízení bohužel vznikalo v období politického a administrativního tlaku státu na církev, a tak došlo k některým úpravám na úkor obecného kněžství. Záměrem a úkolem VIII. sněmu bylo připravit a přijmout takovou Ústavu, která sice vychází ve stěžejních principech i celkové osnově ze Zřízení, ale je oproti němu podrobnější a rozpracovanější s úpravami vzhledem k potřebám současnosti. Ústava obsahuje ekleziologická východiska, základní organizační a hospodářská ustanovení a pravidla duchovní správy. Z Ústavy pak jako větve z kmenu vycházejí všechny další řády, jejichž novelizaci nemusí přijímat již sněm, nýbrž je na rozhodnutí církevního zastupitelstva.

4. zasedání VIII. řádného sněmu Církve československé husitské se konalo v čase vnitrocírkevní krize spojené s postupy tehdejšího patriarchy Jana Schwarze[169], navíc ve veřejnosti mediálně prezentované.[170] Toto čtvrté zasedání sněmu bylo svoláno na **25. června 2005** do Husova sboru v Praze 6-Dejvicích. Úvodní kající bohoslužbu slova však na základě vůle, kterou sněm na začátku jednoznačně vyjádřil, vedl bratr emeritní patriarcha Josef Špak. Vzhledem k odstoupení Jana Schwarze z funkce patriarchy předsedal sněmu Ing. Karel Rauš, předseda stálého předsednictva církevního zastupitelstva. Čtvrté zasedání VIII. sněmu schválilo po projednání předlohy v legislativně-právním výboru VIII. sněmu, vyjádření naukového výboru a po diskusi novelizaci *Ústavy Církve československé husitské* ve znění schválených pozměňovacích návrhů, které se týkaly zvláště výkonu církevní funkce biskupa a patriarchy a její zastupitelnosti. Podle této novelizace může být biskup a patriarcha za určitých podmínek odvolán. Po ukončení sněmu se dne 25. června 2005 konalo církevní zastupitelstvo, na kterém byl jmenován královéhradecký biskup Štěpán Klásek správcem církve.

Původně bylo další zasedání VIII. sněmu plánováno na rok 2007. Materiály zpracovávané jednotlivými výbory však nebyly ještě připraveny a do-

3. K současné situaci společnosti z hlediska víry a náboženství

V západním světě po roce 1968 probíhala kulturní revoluce a s ní i zásadní proměna společnosti a kultury, označovaná jako doba postmoderny.[1] Pro nás se otevřel západní svět až po roce 1989 po konci studené války a pádu „železné opony". Tím se svobodou postupně přichází kulturní proměna i do našeho prostředí. Tato kulturní revoluce znamenala **rozpad přirozeného světa**, samotného antropologického konceptu přirozenosti, zpochybnění a prověřování všeho, včetně tradičních autorit typu rodina, škola, dokonce i demokratického řádu založeného na politických stranách.[2]

Církev reaguje na tuto změnu, zjednodušeně řečeno, dvěma postoji, jak je představují **konzervativismus** a **progresivismus**. Oba proudy se projevují v různých křesťanských církvích, ale zvláště je tento nábožensko-kulturní střet patrný v Církvi římskokatolické. Jedním z představitelů přístupu konzervativismu je americký křesťanský publicista a spisovatel Rod Dreher, který ve své knize *Benediktova cesta* vidí řešení v uzavřených křesťanských komunitách na způsob kláštera bránících se negativním vlivům postmoderní společnosti.[3] V Římskokatolické církvi však můžeme zaznamenat i větší otevřenost vůči současné společnosti, kulturním změnám, ale i vůči aktivistickým skupinám a jejich snahám. Otázkou je, kolik jinakosti, cizího a vnějšího může unést naše soužití v různosti, aniž bychom se zřekli vlastní identity a de facto o ni přišli. Podle Jana Loffelda se v katolické církvi rýsují dva scénáře řešení, buď obranná pasivita, nebo tvořivý přístup a představení víry jako pozitivní nabídky pro společnost.[4]

Podle názoru historika Tomáše Petráčka není pro církve užitečné vést „kulturní války". Říká však, že církve nemusejí být nutně motorem modernizačních aktivit jako ve starověku či středověku, nemají k tomu dnes ani sílu ani kapacitu, ale jejich role by mohla být právě v citlivém a trpělivém prostředkování mezi těmi, kteří mají obavy z vývoje společnosti, a těmi, kteří ji naopak chtějí aktivně měnit a přetvářet. K tomu ale církev sama potřebuje být dostatečně katolickým, to znamená univerzálním, širokým a otevřeným společenstvím, ve kterém se budou cítit všichni doma.[5] Podle

něho je třeba jinak promýšlet **křesťanský univerzalismus**, nikoliv na něj rezignovat.[6]

Trendem sekulární společnosti je nezávislost společenského, kulturního a politického života na církvi. Termín **sekularizace** znamená zesvětštění, odklon od náboženství a příklon k pozemskému světu. Projevuje se jednak v desakralizaci všech jevů, se kterými se člověk ve světě setkává. Dále v uvolňování společenského života z područí náboženského učení, norem a zvyklostí. A také novými odlišujícími se životními styly a projevy utvářejícími se na světském základě.[7] V případě sekularizace se hovoří o několika jejích fázích. Vrcholu dospěla tradičně pojímaná teorie sekularizace v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století. Podle této teorie, čím je společnost modernější, tím více bude nenáboženská. Avšak vývoj směřoval k tomu, že v další fázi se náboženství privatizuje a opouští se tradiční místa a instituce. Víra se stává subjektivní záležitostí bez nutnosti vazby k církevní instituci. Náboženství však znovu nastupuje do hry jako nábožensko-politické hnutí v souvislosti s politickým islámem a evangelikálním hnutím. Přesto sekularizační proces dál radikálně pokračuje.[8]

Vývoj sekularizace však nesměřuje, jak bylo předpokládáno, k ústupu náboženství, ale dochází naopak k jeho návratu v podobě **alternativní spirituality** s prvky ezoteriky.[9] Životním přístupem a stylem se stává bezideový konzumní **materialismus**, ale nelze přehlédnout ani nový **ateismus**.

V určitém období se znovu začal projevovat **asertivní ateismus**, opřený o vědecké poznání, který nepřijímá jakékoliv kompromisy s náboženskou vírou, popírá ji a není otevřen dialogu s teologií. Tento trend představují zejména biolog Richard Dawkins, autor knihy *Boží blud,*[10] filozof Daniel Dennett, žurnalista Christopher Hitchens[11] a publicista Sam Harris. V našem prostředí je stoupencem tohoto asertivního ateismu Tomáš Hříbek.[12] Nový ateismus se stal protipólem islámského a křesťanského fundamentalismu. Ateismus reaguje na negativní jevy náboženství, odmítá teologii z vědeckého důvodu. Nepřipouští sféru tajemství a spirituální oblast. Zastává názor, že náboženství není nutné ani žádoucí jako motiv k morálnímu jednání.[13] Tématu ateismu se věnoval Tomáš Halík s Anselmem Grünem, který ateismus chápe jako druh náboženské zkušenosti.[14] Pod-

le Thomase Kothmanna pravá spravedlnost a ryzí nesobeckost se stávají nemožnou, pokud je svět připraven o svou eschatologickou naději. Pravá křesťanská víra garantuje naději, že oběti nezůstanou zapomenuty a že mocní budou jednou povoláni ke spravedlnosti. Tato naděje vyplývá z náboženství, nikoli z vědy.[15]

V budoucí době se dá očekávat dále postupující trend sekularizace. I když někteří již hovoří o **době postsekulární**.[16] Náboženství se tak bude stále více „privatizovat" a bude založeno na soukromé motivaci. Nebo se náboženská motivace a rozměr vnímání transcendence bude i nadále vytrácet. Křesťanství se také může proměňovat v sociální hnutí bez Boha a jeho autority, založené předně na solidaritě a pomoci člověku. Důraz bude kladen na křesťanskou lásku bez objektivní pravdy víry či metafyziky.[17] Jednou z postmoderních interpretací křesťanství je **solidarita bez metafyzického Boha**.

Sekularizaci provází trend lhostejnosti prožívaného světa vůči transcendentálním hodnotám. Lidé o víru a náboženské otázky ztrácejí zájem. Tím, co podle názoru některých odborníků převládá, je **apateismus**, lhostejnost vůči náboženství, vůči křesťanství a vůči církvím.[18] Nikoli boj proti náboženství, nýbrž lhostejnost, nezájem.[19] Tento apateismus se pro církve stává velkou výzvou.[20]

Podle prof. Tomáše Halíka prožívá křesťanství v dějinách „odpoledne".[21] Křesťanství nebude mít budoucnost, jestliže neprojde **fundamentální transformací**. Změnu nepřinesou jen vnější reformy institucí, ale hlubší teologie a spiritualita.[22]

Nabízejí se **dvě podoby náboženství**, jedno, které se snaží opírat o politickou moc ve smyslu politizace náboženství, a druhý typ jako spiritualita oddělená od církve.[23] Křesťanská víra by si měla zachovat kritický odstup od obojího, neměla by se v budoucnu proměňovat ani v politickou ideologii, ale ani vágní spiritualitu, rozplývající se v ezoterice.[24]

Podle Halíka bude křesťanství v budoucnosti ekumenicky otevřené a připravené ke službě potřebným.[25] V této vizi spatřujeme důraz na eku-

menickou spolupráci a diakonii. Loffeld vidí křesťanství postkonfesně, neboť podle něho mimo církevní okruh konfesní vymezení pro mnohé lidi nic neznamená.[26] Velkou **ekumenickou vizi** budoucí jednoty křesťanství nastínil Hans Küng. Setkáváme se s ní také v jeho knize *Malé dějiny katolické církve* v jejím závěru, kde je kapitola s názvem „Jaká církev má budoucnost?“[27] Podle Künga pravá ekumenicita křesťanství vychází z evangelia. Zde zaznívá i výpověď, že „mír mezi národy není bez míru mezi náboženstvím“.[28] Tento Küngův projekt celosvětového ekumenismu na základě dialogu a tolerance se velmi podobá vizi Jana Amose Komenského z *Obecné porady o nápravě věcí lidských*.[29]

Vedle ekumenické spolupráce je druhým rysem budoucího křesťanství **služba potřebným**. I když umělá inteligence a robotika může nahradit různé profese a lidské činnosti, odborníci, zabývající se budoucností a vývojem společnosti, upozorňují, že pečovatelská činnost o bližní, děti či seniory nebude nahrazena. Služba potřebným (diakonie)[30] a její rozvíjení bude i v budoucnosti doprovázet hlásání evangelia a slavení liturgie, neboť na těchto třech základních projevech stojí církev v každé době.[31]

Aktuální oblastí přítomnosti ve vztahu k budoucnosti je **ekologie**.[32] V této existenciální společné problematice lidstva 21. století, týkající se budoucnosti, se dotýkáme tajemství a řádu přírody a kosmu jako Božího stvoření v univerzálním horizontu našeho lidství.

Křesťanství má ukazovat k zázraku Božího stvoření, představovat skromnější životní styl a být v každé době nositelem hluboké naděje, která se vztahuje k Bohem otevřené a připravené budoucnosti.[33]

Poznámky

[1] Grenz Stanley, *Úvod do postmodernismu*. Praha 1997.
[2] Petráček T., *Křesťanství ve víru kulturních válek*, s. 78.
[3] Dreher Rod, *Benediktova cesta. Křesťanský život v postkřesťanské době*. Hesperion, z. s. Nová Ves pod Pleší 2018.
[4] Loffeld Jan, *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*. Portál Praha 2025, s. 130–131.
[5] Petráček T., *Křesťanství ve víru kulturních válek*, cit. s. 67.
[6] Petráček T., *Křesťanství ve víru kulturních válek*, s. 226.
[7] *Velký sociologický slovník*. Karolinum Praha 1996, s. 977.
[8] Loffeld J., *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, s. 30–32.
[9] Srov. Děkanovská Kateřina, *Nová náboženská hnutí*. Učební texty Husova institutu teologických studií. Praha 2015.
[10] Dawkins Richard, *Boží blud*. Přel. Zuzana Gabajová. Academia Praha 2009.
[11] Hitchens Richard, *Bůh není veliký. O tom, jak náboženství všechno zničí*. Přel. Jiří Martínek. Citadela Praha 2018.
[12] Hříbek Tomáš, *Jak být dobrý i bez pána boha a další eseje o náboženství, morálce a vědě ve svobodné společnosti*. Academia Praha 2025.
[13] Hříbek T., *Jak být dobrý i bez pána boha a další eseje o náboženství, morálce a vědě ve svobodné společnosti*, s. 98.
[14] Halík Tomáš; Grün Anselm, *Svět bez Boha. Ateismus jako druh náboženské zkušenosti*. Lidové noviny Praha 2017.
[15] Kothmann Thomas, Křesťanství mezi náboženstvími, agresivním ateismem a náboženským analfabetismem. Výzvy pro teologickou apologetiku a pastorální praxi (přel. J. Vogel). *Theologická revue* 2015, č. 3, s. 346.
[16] Rorty Richard; Vattimo Gianni, *Budoucnost náboženství*. Santiago Zabala (ed.), Karolinum Praha 2011, s. 18.
[17] Rorty R.; Vattimo G., *Budoucnost náboženství*, s. 19.
[18] Srov. předmluva Tomáše Halíka ke knize Loffeld J., *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, s. 12–13.
[19] Srov. předmluva Tomáše Halíka ke knize Loffeld J., *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, s. 13.
[20] Loffeld J., *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, s. 39.
[21] Halík Tomáš, *Odpoledne křesťanství. Odvaha k proměně*. Praha 2021.
[22] Halík T., *Odpoledne křesťanství*, s. 56.
[23] Halík T., *Odpoledne křesťanství*, s. 78–79.
[24] Halík T., *Odpoledne* křesťanství, s. 78.
[25] Halík T., *Odpoledne křesťanství*, s. 139.
[26] Loffeld J., *Když Bůh nikomu nechybí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, s. 131–132.
[27] Küng H., *Malé dějiny katolické církve*, s. 13–138.
[28] Küng H., *Malé dějiny katolické církve*, s. 136.

[29] Komenský Jan Amos, *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. III. svazek, Svoboda Praha 1992, s. 323.

[30] K teologii diakonie viz Pospíšil Ctirad Václav, *Teologie služby. Kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří 2002; Šimr Karel, *Trojí diakonie. Evangelická diakonie, křesťanská služba a diakonát v perspektivě teorie sociálních systémů*. Centrum pro studium demokracie a kultury Brno 2019; Týž: *Vzal na sebe způsob služebníka. Uvedení do teologie diakonie*. Kalich Praha 2025.

[31] K těmto třem ústředním projevům církve viz např. Ambros Pavel, *Základní služby církve v české společnosti. Kérygma/martyria – leiturgia – diakonia*. Olomouc 2013.

[32] Papež František, *Laudato si´* (2015), Paulínky Praha 2018.

[33] Srov. Brueggemann Walter, *Bible a postmoderní představivost. Písmo jako scénář života*. Vyšehrad Praha 2016, s. 96–97.

4. CČSH v čase probíhajícího IX. sněmu a možné cesty k budoucnosti

IX. sněm v pohledu ideovém a prakticko-organizačním

Současný sněm, zahájený v roce 2024, je v pořadí již devátým a předcházely mu dřívější sněmy svolané a uskutečněné v různých obdobích dějin naší církve. Symbolicky byl vyhlášen v čase 100. výročí od konání I. sněmu v roce 1924. V naší novější historii se jedná zejména o VI. sněm, který má svými přijatými usneseními v dějinách naší církve své význačné a důležité místo z hlediska věroučných principů a identity církve. Tehdy na 1. zasedání v roce 1971 byly přijaty *Základy víry* a byl také doplněn název církve *„husitská"*. Na 2. zasedání v roce 1981 byly pak přijaty *Základy řádu sociálně-etické orientace*. Během předcházejícího VIII. sněmu, který byl dlouhým procesem a konal se v letech 2000 až 2014, došlo k tvorbě *Ústavy*, která nahradila dosavadní *Zřízení*, k přijetí *Komentáře k Základům víry*, novelizaci všech řádů a vytvoření dalších dokumentů.[1]

Exkurz o charakteristice sněmu CČSH: *Sněm jako shromáždění volených zástupců církve – duchovních a laiků – je odpovědný Bohu a sám sobě. Nepodléhá ve svých rozhodnutích ani ústřední radě ani žádnému jinému orgánu. Sněm je nejvyšší zákonodárný orgán a jako takový rozhoduje a usnáší se o základních principech a zásadních ustanoveních naší novodobé husitské církve. Tyto základní věroučné, liturgické a právní principy jsou vyjádřeny v dokumentech, kterými jsou zejména Základy víry, Ústava a Bohoslužebný řád. Nižší ustanovení a novelizace prováděcích předpisů mohou být projednávány na církevním zastupitelstvu, které má kompetenci ke schvalování novelizací Organizačního řádu, Řádu duchovenské služby, Hospodářského řádu a dalších nižších norem v souladu se základními principy věroučnými a právními. Sněmovní výbory plní úkoly stanovené sněmem, jak jsou popsány a vyznačeny v jím přijatém usnesení. Toto usnesení je zveřejněno a dohledatelné na našich církevních stránkách v rubrice Dokumenty. S prací výborů je neodmyslitelně spjata diskuse celocírkevního*

rázu. Výstupy návrhů předloh mají být projednávány v duchovenském sboru, ale i věřícími v náboženských obcích. Předlohy připravené jednotlivými výbory a prodiskutované v církvi může sněm přijmout, ale může je také neschválit, a tím odmítnout. Sněmovní předlohy a návrhy, které předkládá předsednictvo plénu sněmu, mají být dostatečně prodiskutovány a mají mít předjednaný souhlas.

Sněmy se konají ve zcela specifické **situaci vnitrocírkevní i společenské**, na kterou chtějí reagovat a vyznačit tak své přístupy víry, své rozpoznávané aktuální úkoly a cíle svého dalšího směřování. Měnící se situace ve společnosti a ve světě s sebou přináší i takovou možnost, že se církev vymezí vůči svým vlastním dosavadním zásadám a postojům, které v ní byly formulovány v minulé době. Otázkou je, zda bude IX. sněm probíhat v určité kontinuitě vůči předcházejícím sněmům, nebo naopak v diskontinuitě vzhledem k radikálně se proměňující situaci ve společnosti i uvnitř církve.

Sněm není v žádném případě jednorázová záležitost, i když by to tak mohlo zdánlivě vypadat. Je komplikovaným **procesem**, který vyžaduje cíl, přípravu, samotné svolané sněmovní jednání a rozhodování, ale je také důležitá akceptace rozhodnutí v církvi, jak formálně schválené dokumenty budou vnitřně přijímány a jak skutečně ovlivní postoje, jednání a život v církvi.

Sněm jako shromáždění Kristovy církve má svůj **duchovní rozměr**. Součástí každého zasedání je bohoslužba s kázáním Božího slova a společným přijímáním svátosti večeře Páně. Sněmovní zasedání mají své motto – ústřední myšlenku vycházející z některého zvoleného biblického verše. Vlastnímu jednání předcházejí a prostupují jím modlitby a doprovázejí jej duchovní písně. Zaznívá vzývání Ducha svatého a prosby o blízkost Ježíše Krista a o Boží požehnání pro sněm, pro husitskou církev, ekumenu, svět a celé Boží stvoření.

Se zahájením církevního sněmu je zpravidla spojen úvodní programový dokument v podobě poselství, prohlášení či rezoluce. Na 1. zasedání

VIII. sněmu byla přijata **rezoluce** – dokument připravený teologem prof. Zdeňkem Kučerou. Tento text z roku 2000 obsahuje čtyři části: 1. Proč byl sněm svolán, 2. Jak vidíme poslání Církve československé husitské, 3. Co má CČSH v současné situaci činit a 4. Kam půjde církev ve třetím tisíciletí.[2] K zahájení IX. sněmu byl vytvořen ve spolupráci s bratrem děkanem doc. Jiřím Vogelem podobný návrh. Spíše než o rezoluci, která bývá výsledkem jednání a souhrnem jeho výstupů či podnětů, se v tomto případě jedná o **proklamaci**. Jde o slavnostní písemné či ústní sněmovní prohlášení. Tento krátký text s názvem *Prohlášení k zahájení IX. sněmu Církve československé husitské*, vztahující se k zahájení sněmu, je ideové a programové povahy.

Exkurz o Prohlášení k zahájení IX. sněmu Církve československé husitské: *Tento text má po formální stránce úvod, čtyři části – 1. naše poslání, 2. naše naděje, 3. naše situace, 4. naše úkoly a závěr. Úvod má proklamativní ráz s uvedením času a místa sněmovního shromáždění. V první části je biblicky určeno a zdůvodněno poslání církve. Uvedeny jsou tzv. čtyři konstitutivní znaky církve – svědectví, liturgie, diakonie a společenství. Zvýrazněno je zde obecné kněžství všech pokřtěných a uvedeny zvláštní služby pro společenství. Ve druhé části je důraz položen na naději, především dosvědčenou Písmem svatým. Tento motiv naděje je přítomen u mnohých křesťanských myslitelů starší i nové doby. Naděje je potřebná pro existenci a službu církve i pro smysluplný život člověka v tomto světě. Ve třetí části týkající se naší situace, jsou vyznačeny některé charakteristické přítomné znaky, jak je uvádějí sociologové a reflektují filozofové a teologové. Je tak předkládán či naznačen obraz postihující naši dobu, v níž jako církev konáme svoji službu. Ve čtvrté části jsou ve zkratce a souhrnu uvedeny úkoly, kterými sněm pověřuje jednotlivé výbory. Závěr je bratrským oslovením a povzbudivým přáním, obracejícím se dovnitř církve, ale i k ekumeně a ke všem lidem. Záměrem návrhu Prohlášení není podrobné pojednání o různých aktuálních tématech a palčivých problémech naší církve v současné situaci. Jsou nastíněny a vyznačeny jen určité ideové linie. Vlastní problematika, aktuální témata a řešení sporných otázek budou náplní práce jednotlivých výborů a obsahem celocírkevní diskuse probíhající v rámci sněmu, který zahajujeme. Biblický a teologický ráz prohlášení dokládají odkazy na Bibli a na Základy víry CČSH.*

Obrazová příloha

Národní dům na Smíchově, kde se konalo 1. zasedání I. sněmu CČS v roce 1924

Hlavní sál Národního domu na Smíchově

Karel Farský – první patriarcha

Předsednictvo 1. zasedání I. sněmu CČS

I. sněm CČS v Národním domě na Smíchově v roce 1924

Delegáti I. sněmu CČS v roce 1924

Gustav Adolf Procházka – druhý patriarcha

Delegáti 2. zasedání I. sněmu CČS v roce 1931, který se konal v Praze – Dejvicích

Slavnostní zasedání v Obecním domě v Praze v roce 1946

Zasedání sněmu v roce 1946 k volbě patriarchy

II. řádný sněm v roce 1946 v Praze – Dejvicích

František Kovář – třetí patriarcha

V. sněm CČS v roce 1961

Sněm k volbě patriarchy – pohled na předsednictvo

Jednání V. sněmu v roce 1961 bylo nahráváno a byly z něho pořizovány též filmové záběry

Průběh volby patriarchy na sněmu v roce 1961

Odstupující patriarcha František Kovář a nově zvolený patriarcha Miroslav Novák na sněmu v roce 1961

Miroslav Novák – čtvrtý patriarcha

Zdeněk Trtík – systematický teolog a autor Základů víry CČSH, které byly přijaty na VI. sněmu v roce 1971

Bohoslužba s instalací zvoleného šestého patriarchy Josefa Špaka. Za stolem Páně společně s dosavadním patriarchou Vratislavem Štěpánkem

Bratr patriarcha Josef Špak vede liturgii v Husově sboru v Praze 6 – Dejvicích

Blahopřání pražského arcibiskupa Miroslava Vlka instalovanému patriarchovi CČSH Josefu Špakovi

Průvod k pomníku Mistra Jana Husa na Staroměstském náměstí během začátku VIII. sněmu v roce 2000

Biskupové při generální synodě duchovních v roce 2020

Jiří Vogel, systematický teolog, na konferenci k 100. výročí I. sněmu v roce 2024

Delegáti 1. zasedání IX. řádného sněmu v roce 2024

Logo IX. sněmu CČSH podle návrhu Tomáše Nováka